

Xəzər köməyə gəlir

Bu gün dünyada su qıtlığının yaranması böyük problemə çevrilib. Bir yandan dünya əhalisi artır, o biri yandan da içməli su təkməyə doğru gedir. BMT-nin apardığı araşdırmalara görə, qarşdakı 50-60 ildə suya tələbat daha da artacaq.

Dəniz suyunun duzsuzlaşdırılması Azərbaycanı su qıtlığından xilas etməyə hesablanıb

Sudan dolayı yaranan ən böyük problem isə hazırda istifadə olunan içməli suyun çirklənməsidir. Su qaynaqları sənayenin sürətlə inkişaf etməsi və şəhərlərin artması ilə əlaqədar yarasız hala düşür. İllərdir hidroloqlar həyəcan təbili çalır ki, bu cür davam etsə, su probleminin həlli ərzaq probleminin həllindən çətin olacaq.

Yaranan böhran artıq dünyada su biznesinin inkişafına da təkan verir. Çin və Sinqapur da daxil olmaqla, Asiyadakı su şirkətləri bu istiqamətdə fəaliyyətlərini genişləndirirlər. İnvestorlar su qaynaqlarını satın alır və suyun təkrar emalı məqsədilə investisiyalar yatırır.

Bu, əlbəttə, çox yaxşıdır. Amma dünya təkcə Çin və Sinqapurdan ibarət deyil axı. Azərbaycan da Yer kürəsinin bir parçasıdır. Son illər dünyanın bu hissəsində də sudan dolayı problemlərin yarandığı müşahidə olunur. Və bütün bu illərdə ölkənin ən böyük dərddə olan Qarabağ düyününün çözülməsi ilə yanaşı, şirin su problemi də dövlət başçısı İlham Əliyevin diqqət mərkəzində olub. Onun illərdir yürütdüyü ekoloji siyasətin bir parçası olan alternativ su mənbə-

lərinin işlənməsi, daha doğrusu, Xəzər dənizinin suyunun şirinləşdirilməsi ilə bağlı qurğuların yaradılması haqqında göstərişi Azərbaycanın sudan korluq çəkməməsi üçün atılan çox böyük addımdır.

Yer kürəsinin əsas hissəsi sudan ibarət olduğundan, onu "su planeti" də adlandırmaq olar. İlk baxışda adama elə gəlir ki, planetimizin dördüncü sudan ibarət olduğu üçün sudan sarı narahatlığa əsas yoxdur. Amma belə deyil. Mütəxəssislərin qənaətinə görə, dəniz və okeanlardakı suyun miqdarının 1 milyard 350 milyon kubkilometr təşkil etməsinə baxmayaraq, onların duzluluğu bir litrdə təxminən 35 qramdır. Təbii ki, belə suyu nəinki içmək, ondan heç təsərrüfatda da istifadə etmək mümkün deyil. Ona görə də dəniz suyunu saflaşdırmaq və yararlı hala salmaq günün ən vacib tələbatı kimi meydana gəlib.

Xəbər verildiyi kimi, Prezident İlham Əliyev "Dəniz suyunun duzsuzlaşdırılması yolu ilə içməli su istehsalı sa-

həsində pilot layihənin həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" sərəncam imzalayıb. Qeyd edək ki, sərəncam "Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Prezidentin 2020-ci il 27 iyul tarixli sərəncamının icrası, ölkənin su təhlükəsizliyi, əhalinin içməli su ilə təminatının artırılması və bu sahəyə yeni texnologiyaların cəlb edilməsi məqsədilə imzalanıb. Diqqətə çatdırılan bu pilot layihə Bakı şəhərinin və ətraf ərazilərin su təminatının yaxşılaşdırılmasında böyük rol oynayacaq.

Bəs dəniz suyunun şirinləşdirilməsi nədir? Bu proses necə həll olunacaq, mexanizmi necədir? Qeyd olunduğu kimi, hələ 2013-cü ildə dövlət başçısının ideyası və tapşırığı ilə Salyan rayonunun Xıdırli kəndində dəniz suyunu içməli su səviyyəsinə qədər təmizləməyə imkan verən Tərs Osmos membranları ilə təchiz olunan və yüksək texnologiyalara əsaslanan zavod inşa edilib. Bu, Yer kürəsində təmiz suya

olan tələbatın get-gedə artması fonunda regionda ən az şirin su ehtiyatına malik olan Azərbaycanda alternativ mənbələrin üzə çıxarılması, onlardan istifadənin təşkilində təcrübə əldə etmək məqsədilə pilot layihə kimi həyata keçirilib. İlk mərhələdə zavod sutkada 1000 kubmetr şirin su istehsal edib. Sonra bu, iki dəfə artırılaraq sutkada 2000 kubmetrə çatdırılıb. Zavodda gələcəkdə az məsrəfli əlavə işlər görməklə alınan təmiz suyun həcmi 20 000 kubmetrə qədər artırılmasına imkan verəcək müvafiq infrastruktur yaradılıb ki, bu da Azərbaycanda su qıtlığının aradan qaldırılması yolunda atılan mühüm addımlardandır.

Əks Osmos qurğusu da var. Əks Osmos sistemi suyun təzyiq vasitəsilə membrandan keçirilməsi nəticəsində onu iki hissəyə ayırır. Membrandan keçən hissə təmiz sudur. Membrandan keçməyən çirklilik, həll olunmuş duzlar və mikro hissəciklər isə suyun tərkibindən ayrılaraq kənarlaşdırılır. Əks Osmos sistemindən dün-

yada qida, kənd təsərrüfatı, sənaye, tibb sahəsində geniş istifadə olunur. Bu sistem suyu 0,0001 mikrona qədər təmizləmə gücünə malikdir. Onunla dəniz, çay, quyu, kanal sularını içməli su səviyyəsinə qədər təmizləmək mümkündür.

Təkcə Salyanda deyil, Şirvan kollektorunun suyunun da suvarılmaya yararlı olması üçün işlər görülüb və görülməkdədir. Burada 2012-ci ildə sutkada 2500 kubmetr gücündə qurğu quraşdırılıb. Dörd il sonra ikinci bir qurğu da inşa edilib ki, onun da gücü iki dəfə artıq su istehsal etməyə imkan yaradıb. 2013-cü ilin yanvarından istismara verilmiş Dəniz suyunun duzsuzlaşdırılması zavodu və Şirvan kollektorunun suyunun duzsuzlaşdırılması qurğularında bu gündə 6 milyon kubmetrdən artıq su istehsal edilib.

Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, dünyada ilkin termiki üsulla dəniz suyunu şirinləşdirən qurğu vaxtilə məhz Bakıda - Bayıldakı "Krasin" adına istilik-elektrik stansiyasında tətbiq olunmuş və sonradan ərpanma problemini həll etmək mümkün olmadığı üçün istifadəsi dayandırılmışdır. Lakin zaman və tələbat dayanmamağı diktə edir. Odur ki, alternativ yollardan istifadə üçün inşa edilən qurğular vasitəsilə şirin suya olan tələbatı ödəmək yolunda Azərbaycanda işlər sənəgimdir. Başqa sözlə desək, dövletimiz dünyada baş verən su qıtlığının Azərbaycandan da yan keçmədiyinə biganə qalmır. Görülən tədbirlər, həm dəniz suyunun duzsuzlaşdırılması, həm də çirklilik sularının təkrar istifadəsi Azərbaycanı mövcud şirin su qıtlığından xilas etməyə hesablanıb.

*Züleyxa ƏLİYEVƏ,
"Azərbaycan"*